

Runa Næss Korshavn, Anna Rapp og Jan Erik Ingebrigtsen,
i samarbeid med lektorstudentene i kroppsøving og idrett

Ung og voksen i Selbu 2016

En studie av skole, oppvekst og
fysisk aktivitet blant ungdom i Selbu

Anna Rapp, Runa Næss Korshavn og Jan Erik Ingebrigtsen,
i samarbeid med lektorstudentene i kroppsøving og idrett

UNG OG VOKSEN I SELBU 2016

En studie av skole, oppvekst og fysisk aktivitet blant ungdom i Selbu

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	4
SAMMENDRAG	5
INNLEDNING	6
FORSTÅELSEGRUNNLAG	7
FORSTÅELSE AV ELEVEN	9
ELEVUNDERSØKELSEN HØSTEN 2016	11
SKOLEFORHOLD	11
FYSISK AKTIVITET PÅ FRITIDEN	14
HVORDAN DET ER Å BO I SELBU OG TYDAL	16
FRAMTIDSTANKER	18
HELHETEN	20
AVRUNDING	22
REFERANSER	24
VEDLEGG: SVARFORDELING 2016	25

Forord

«Ung Voksen i Selbu» (UVIS) er et kombinert utviklings- og forskningsprosjekt, hvor det fokuseres på de unges opplevelser og betingelser. Datainnsamlingen startet høsten 2014 blant elevene på Selbu videregående skole. Prosjektet skal gi økt forståelse for elevenes opplevelse av skole, fritid og framtid, og derigjennom få et grunnlag for å forbedre de unges oppvekstbetingelser. Prosjektet er prosessorientert, som innebærer at datainnsamlingene vil brukes som grunnlag til å endre praksis, og for å evaluere hvordan tiltakene som iverksettes virker. Undersøkelsen er derfor et verktøy for å forbedre ungdommenes situasjon ved skolen.

Nytt av året er at førsteårsstudentene ved lektorutdanningen i kroppsøving og idrett har deltatt i arbeidet med rapporten. De har analysert tallmaterialet og gruppevis hatt ansvar for hvert sitt kapittel i rapporten.

Vi vil takke elevene ved Selbu videregående skole for at de har gjort prosjektet mulig å gjennomføre.

Prosjektgruppa består av forfatterne til denne rapporten, fagansvarlig for Idrett ved Selbu vgs; Svein Ove Dyrdal, samt kroppsøvingslærer Henrik Rapp. Hele prosjektgruppa har bidratt i planlegging og gjennomføring av undersøkelsen.

Sammendrag

«Ung Voksen i Selbu» (UVIS) er et kombinert utviklings- og forskningsprosjekt, hvor det fokuseres på de unges opplevelser og betingelser. Prosjektet ble startet høsten 2014, og skal gi økt forståelse for hvordan elevene ved Selbu videregående skole opplever skole, fritid og framtid.

I denne rapporten presenteres resultatene fra undersøkelsen som ble gjennomført høsten 2016, og sammenliknes med resultatene fra 2015. Det er 95 elever (av totalt 106) som har svart på spørreskjema. Resultatene viser at gjennomsnittseleven ved Selbu videregående skole er som gjennomsnittseleven ved andre skoler. De fleste elevene har et godt forhold til skolen, og 94 prosent av elevene er enige i eller svært enige i at de trives godt på skolen. På dette området har det vært en positiv utvikling fra 2014 og 2015, til 2016.

Sammenlignet med undersøkelser på andre skoler har det vært lite plaging og mobbing ved Selbu videregående. I 2016 har det imidlertid vært en økning fra 2 til 8 elever. Selbu videregående jobber aktivt med å forebygge mobbing, og det er fortsatt viktig å ha som mål at ingen skal bli plaget eller mobbet på skolen.

Av elevene er det 42 prosent som trives godt i kroppsøvingstimen, og 35 prosent trives svært godt. Samlet er det tre av fire som trives i disse timene, en økning på 10 prosent fra 2015. Dette viser det samme inntrykket som ved andre skoler - andelen som trives svært godt i kroppsøving er høy. I 2015 var det 32 prosent som ikke trivdes i kroppsøvingstimen. I 2016 er dette redusert til 4 prosent, hvor ingen elever svarer at de trives svært dårlig. Elevene ved Selbu vgs. er også like fysisk aktive på fritida som andre ungdommer. Under 5 prosent trener sjeldnere enn en dag i uka og 37 prosent trener fire dager i uka eller oftere.

De unge har et positivt forhold til Selbu. De fleste mener at det er fint å vokse opp her. Samtidig påpeker nesten alle på utfordringer knyttet til transport, og mange opplever at det er for lite å gjøre, eller for få møteplasser for ungdom. Mange ser for seg at de må flytte fra Selbu for å ta utdanning eller for å få jobb. Det er fortsatt en utfordring at noen synes det er vanskelig å være seg selv her. Disse elevene trives godt på skolen, i konkurranse og på trening, men en større andel av disse mener at kommunen ikke legger til rette for fritidsaktiviteter. De opplever også at det er viktig å være pen, og seks av disse elevene opplever mobbing.

Innledning

«Ung Voksen i Selbu» (UVIS) er et kombinert utviklings- og forskningsprosjekt, hvor det fokuseres på de unges opplevelser av skole, fritid og framtid. Det legges også vekt på de unges fysiske aktivitetsnivå, både på skolen og fritida. Prosjektet eies og ledes av Selbu videregående skole og NTNU Samfunnsforskning AS i samarbeid. Et overordnet mål er å øke forståelsen for de unges opplevelser, og derigjennom få et grunnlag for å utvikle skoletilbudet. Prosjektet ble startet opp høsten 2014, og datainnsamlinger og analyser vil fortsette i flere år framover.

Datainnsamlingen består av årlige spørreskjema til elevene, og målinger av elevenes fysiske aktivitetsnivå i utvalgte kroppsøvingstimer. Høsten 2016 var det 106 elever ved Selbu videregående skole, og 95 elever (90 %) besvarte spørreskjemaet. Elevene kommer fra kommunene Selbu og Tydal, med henholdsvis 4000 og 900 innbyggere. En del av elevene må ta buss (maks. 45 minutter) til og fra skolen, og noen få bor på hybel. Elevene er ^{[[[}fordelt på 6 forskjellige program; helsefag, barne- og ungdomsarbeiderfag, teknisk industriell produksjon, elektrofag, bygg og anleggsteknikk, studiespesialisering og almen påbygging. Ved skolen er det 35 ansatte, hvorav 25 er pedagogisk ansatte. I løpet av skoleåret 2015 – 2016 fullførte 80,9 prosent av elevene ved Selbu vgs. Tilsvarende tall for Sør-Trøndelag fylke var 81,1 prosent. Samlet standpunktkarakter ved skolen var 3,82 en økning på 0,48 fra året før. Tilsvarende tall for Sør-Trøndelag fylke var 3,86.

Denne rapporten er skrevet for elever og ansatte ved Selbu videregående skole, og for andre som er opptatt av de unges oppvekstbetingelser. Rapporten er skrevet av Anna Rapp (NTNU Samfunnsforskning AS), Runa Næss Korshavn (NTNU Institutt for sosiologi og statsvitenskap) og Jan Erik Ingebrigtsen (NTNU Samfunnsforskning AS), i samarbeid med førsteårsstudentene ved lektorutdanningen i kroppsøving og idrett.

Forståelsesgrunnlag

Dette prosjektet må forstås i lys av utfordringer i skolen. Det er mange i skolen som har ansvar for å bistå elevene, gjerne i samarbeid med andre instanser i og utenfor skolen. Fylkesrådmannen, som skoleeier, påpeker en viss usikkerhet knyttet til om alle innblandede parter har nødvendig kompetanse til å oppdage og erkjenne ulike elevers utfordringer. Ved å øke skolens kompetanse vil flere elever få den hjelpen og tilretteleggingen de har krav på enda tidligere. I dette prosjektet har det derfor vært særdeles viktig å ivareta alle involverte samarbeidspartnerne for å få til en kompetanseutvikling, sammen. For Selbu videregående skole er det viktig å være med på å bidra til kunnskap og utvikling i et gjensidig samarbeid med deltakerne i prosjektet.

Alle elever har *rett* til en plass i videregående opplæring etter gjennomført ungdomsskole. De aller fleste elever velger å benytte seg av denne retten. Slik samfunnet og jobbmarkedet i Norge ser ut i dag, er det en fordel å fullføre videregående skole¹. Det gir flere muligheter til å velge jobb og til å bytte jobb i løpet av sitt yrkesvirkosomme liv, men det øker også sjansene til å få en høyere stilling med mer ansvar og bedre lønn.

Ikke alle fullfører videregående skole. Av kullet som startet sin opplæring i 2008 var det i Sør-Trøndelag 69,7 prosent som fullførte i løpet av 5 år. Sammenlignet med nasjonale tall, bruker elever i Sør-Trøndelag lengre tid på å bestå, og en større andel er fortsatt i opplæring etter 5 år. Det er fremfor alt på yrkesfagene frafallet er størst. Der er det større forsinkelser i gjennomføringen sammenliknet med landsgjennomsnittet. Mellom Vg2 i skole og Vg3 i bedrift er frafallet størst. Avgangselevne blir tidligst lærlinger to år etter at de har begynt på videregående skole. Antallet lærlinger ser ut til å være relativt stabilt. Omtrent 500 ungdommer (ca. 24 %) kommer ikke i lære eller i skole året etter endt Vg2 på yrkesfag. To år etter endt Vg2 er ca. 300 eller (15 %) fremdeles ikke i skole eller opplæring i bedrift (Sør-Trøndelag fylkeskommune 2015).

¹ Sannsynligheten for å bli sysselsatt øker med kompetanse. Samtidig beskriver Falch et al (2010: 48-50) at sjansen for å være arbeidsledig og trygdemottaker bare øker henholdsvis 2 prosent og 3-5 prosent for frafalte elever sammenliknet med elever som har fullført videregåeden.

Det er mange forklaringer på at de unge ikke gjennomfører videregående utdanning. Manglende lærlingeplasser handler om tilbudet fra offentlig sektor og næringsliv. Forsinket gjennomføring og frafall handler også om at elever, av forskjellige grunner, ikke klarer å gjennomføre utdanningen slik den er utformet i dag. Når elever ikke gjennomfører videregående utdanning, kan dette også forstås som at skolen ikke tilfredstiller elevenes ulike erfaringsbakgrunner og behov. Det er også forhold av fysisk, psykisk og sosial karakter, som kan utløse behov for individuell oppfølging. Skal en øke gjennomføringsprosenten i skolen, er det av avgjørende betydning at en fremfor alt har et godt læringsmiljø. Et godt læringsmiljø hvor mobbing ikke forekommer.

Skolen har også en viktig oppgave knyttet til elevenes fysiske form og helse, både på kort og lang sikt. Kroppsøving er derfor et fag det er viktig å videreutvikle, og må tilpasses den enkeltes forutsetninger og samfunnets behov. For å få et fullstendig vitnemål, og etter hvert fagbrev, må kroppsøvingundervisningen gjennomføres på lik linje med andre fag. Mange arbeidsgivere innen yrkesfag ser på kroppsøvingens karakteren når de rekrutterer lærlinger til sin bedrift.

Befolkningens fysiske form er viktig, både med tanke på livskvalitet, levealder, sykefravær og deltakelse i arbeidslivet. Det er behov for mer kunnskap om hvordan en kan tilpasse kroppsøvingens faget til ulike målgrupper. Folk med stillesittende arbeid har behov for annet opplegg for fysisk aktivitet, sammenlignet med ansatte som har mer krevende fysisk arbeid. Mange elever på yrkesfag får arbeidsoppgaver som er fysisk krevende. De trenger derfor kunnskap om hvordan de bør trene, og hvordan de kan unngå akutte skader og belastningsskader i arbeidet. Kroppsøvingens faget bør utvikles slik at elevene får kunnskap om hvordan de kan trene og belaste kroppen for å få god livskvalitet, delta i arbeidslivet og unngå sykefravær.

Med dette prosjektet ønsker Selbu videregående skole, i samarbeid med NTNU, å bidra til mer kunnskap om elevenes fritidsaktiviteter, deres tanker om framtiden og deres opplevelse av eget skole- og oppvekstmiljø. Læringsmiljøet elevene møter på skolen står i sentrum av prosjektet. Prosjektet er prosessorientert, som innebærer at datainnsamlingen vil brukes som grunnlag til å endre praksis, og for å evaluere hvordan tiltakene virker.

Forståelse av eleven

Det er mange perspektiver en kan bruke for å forstå elevenes opplevelser. Det kan være eleven som en del av et skolesystem, hvor strukturer, organisering, læringsmiljø og relasjoner står sentralt. En kan også velge en mer individuell tilnærming, hvor en betrakter elevene i lys av psykologiske forklaringsmodeller. Eleven kan også forstås i lys av sin samfunnsmessige posisjon. I denne rapporten har vi valgt å se eleven i lys av to teoretiske perspektiver; Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell (1992) og Colemans «focal theory» (2011).

I Bronfenbrenners økologiske utviklingsmodell legges det vekt på kompleksiteten i de unges oppvekstmiljø. Dette er forhold både på makronivå og mikronivå. Teknologiske utvikling på makronivå, får konsekvenser for mikroforhold. Eksempelvis vil YouTube-videoer lagt ut på internett, påvirke hva ungdom i Selbu og Tydal er opptatt av, hva de prater om hva de velger å gjøre. På samme måte kan internasjonale økonomiske forhold påvirke hvilke utdanning ungdommer satser på. I disse dager kan det for eksempel, på grunn av lavere oljepris (grunnet forholdet mellom etterspørsel og tilbud av olje på verdensmarkedet), være færre som tenker på å ta en utdanning innen oljeindustrien. På mikronivå kommer kompleksiteten til uttrykk ved at de unge deltar i ulike mikrosystemer. Eksempler på mikrosystemer er skole, hjem, organiserte fritidsaktiviteter, deltidsjobber og samvær med venner ute eller hjemme hos hverandre. Kompleksiteten blir ytterligere forsterket ved at de ulike mikrosystemene påvirkes forskjellig av ulike forhold på makronivå. Dette betyr at de unge må forholde seg til mange ulike verdier og normer. Kompleksiteten, og valgmulighetene, gir selvsagt de unge muligheter til å velge livsstil og forme sin egen identitet. Kompleksiteten kan ikke bare føre til at en velger «feil», men også at det blir vanskelig å velge verdier og identitet. Det vil være store variasjoner i hvilken grad de unge opplever verdimeisig samstemte mikrosystemer, eller mikrosystemer med ulike verdsett.

I Colemans «focal theory» legges det vekt på at ungdom står overfor mange utfordringer i identitetsutviklingen i overgangen fra barn til voksen. Forholdet til jevnaldrende, lærere, trenere, foreldre endres i ungdomsårene. Utfordringene knyttet til disse endringene er ulike. Studier tyder på at disse endringene er bra for de unge, men ikke når konfliktene blir for krevende, og det kommer flere krevende endringer på samme tid. Konkret betyr dette at det for noen kan være vanskelig å være i konflikt med familie og skole på samme tid. Unge som opplever ulike mikrosystemer med ulike verdsett vil få en mer konfliktfylt og utfordrende

identitetsdanning. Studier viser at dette også kan være hemmende for læring. Om skolen skal fungere best mulig for den enkelte elev, både med tanke på læring og identitetsdanning, må den ta hensyn til et mangfold av elever og deres totalsituasjon.

Elevundersøkelsen høsten 2016

I denne rapporten fokuseres det på hvordan de unge opplever oppvekstmiljøet generelt, skoleforhold, fritidsaktiviteter, fysiske aktivitet og organisert idrett, rusmidler, samt hvilke framtidstanker de har. Undersøkelsen i 2016 er gjennomført med bruk av spørreskjema og aktivitetsmålere i kroppsøvingstimene. Resultatene fra 2015 benyttes som sammenlikningsgrunnlag og trekkes frem i teksten der det har vært en interessant utvikling.

Skoleforhold

I tabellen nedenfor presenteres elevenes svar på noen av spørsmålene om skoleforhold. Disse spørsmålene gav mulighet til å svare svært enig, enig, uenig og svært uenig. De aller fleste er positive til skolen. Over 90 prosent er enig, eller svært enig i at de trives godt på skolen. Nesten 80 prosent av elevene jobber hardt på skolen og 85 prosent lærer interessante og nyttige ting på skolen.

Tabell 1: Skoleforhold. Prosentvis fordeling (N=99/95)

	Enig 2015 (og svært enig)	Enig 2016 (og svært enig)
Jeg lærer interessante og nyttige ting på skolen	85	87
Jeg blir lei av lærere som forteller hva jeg skal gjøre	26	30
Jeg trives på skolen	91	94
Jeg jobber hardt på skolen	79	83
Lærerne er interesserte og hjelpsomme	89	83
Jeg har blitt plaget/mobbet av andre elever på skolen	2	11
Jeg syns skolearbeidet er lett	38	39
Jeg er glad når jeg kan være borte fra skolen	56	46
Jeg har en god relasjon til lærerne	87	82

Elevene ved Selbu vgs. har i store trekk de samme opplevelsene av skolen som elever ved andre videregående skoler i fylket. Det store flertallet av elevene har et godt forhold til skolen og lærerne, men noen blir lei av at lærerne forteller dem hva de skal gjøre. De fleste elevene (83 %) oppgir at de jobber hardt på skolen og 39 prosent synes skolearbeidet er lett. Av de som jobber hardt på skolen, er det omtrent halvparten som er enige i, og halvparten som er uenige i, at skolearbeidet er lett. På begge disse områdene har det vært en positiv utvikling.

Det har også vært en positiv utvikling når det gjelder trivsel. I 2016 er det 94 prosent som oppgir at de trives på skolen, mot 91 prosent året før. I tillegg er det 10 prosent færre elever som oppgir at de blir glade hvis de kan være borte fra skolen.

Et viktig satsingsområde for Selbu videregående skole er å aktivt arbeide for å forebygge og håndtere mobbing (Dyrdal, 2016). Sammenlignet med undersøkelser på andre skoler, var det i 2015 særdeles lite plaging og mobbing ved skolen (Sæther, Aspvik & Ingebrigtsen, 2012). Ingen elever var da svært enige i påstanden om mobbing, og kun to elever var enig i at de ble mobbet. Tallene fra 2016 viser en økning på dette området. Seks elever er svært enige i påstanden om opplevd mobbing på skolen og to elever er svært enige. Disse tallene kan sees i sammenheng med resultatene fra Elevundersøkelsen 2016². Den viser at 10 prosent av elevene på 5. trinn, 10. trinn og vg1 i Selbu kommune opplever mobbing fra medelever på skolen. Landsgjennomsnittet er på 4,6 prosent (Udir 2016).

Det er være vanskelig å finne konkrete årsaker til mobbing. I følge Coleman (2011) er trivsel på skolen en forebyggende faktor mot mobbing. Av de 8 elevene som oppgir at de har blitt mobbet trives 7 av disse på skolen. Coleman (2011) beskriver også at relasjoner med lærere har betydning for trivselen på skolen, og er en viktig faktor for å redusere faren for drop-out. Færre elever oppgir at de har en god relasjon til sine lærere i 2016, og færre opplever at lærerne er interesserte og hjelpsomme. I 2015 var det 87 prosent som oppgav at de hadde en god relasjon til lærerne sine, mot 82 prosent i 2016. Det var 89 prosent som opplevde at lærerne var interesserte og hjelpsomme i 2015, mot 83 prosent i 2016. Det er likevel interessant at elevene som opplever mobbing kjennetegnes av at de har gode relasjoner til lærerne (med unntak av én elev), og opplever at lærerne er interesserte og hjelpsomme. At elevene som opplever mobbing både trives på skolen og har gode relasjoner til lærerne sine,

² Elevundersøkelsen gjennomføres i samtlige kommuner på 5. trinn, 10. trinn og vg1.

støtter opp om Colemans beskrivelse av relasjoner til lærerne som viktige for opplevelsen av skolehverdagen.

I tabellen nedenfor presenteres trivsel på skolen, i teoretiske timer og i kroppsøvingstimer.

Tabell 2: Trivsel på skolen, i kroppsøving og teoretiske timer. Prosentvis (N=99/95).

	Godt 2015 (og svært godt)	Middels 2015	Godt 2016 (og svært godt)	Middels 2016
Trivsel i kroppsøvingstimer	68	23	77	14
Trivsel i teoretiske timer	56	26	50	42
Trivsel på skolen	73	18	79	17

Tabellen viser at de fleste elevene (79 %) svarer at de trives godt eller svært godt på skolen³. Dette er en økning på 5 prosent. Kun fire elever har oppgitt at de trives dårlig på skolen. Andelen som trives svært godt er høyest i kroppsøvingstimerne (35 %), og til sammen er det 77 prosent som trives svært godt eller godt i disse timene. Dette er imidlertid noe lavere enn den generelle trivselen på skolen. Trivselen i teoretiske timer er noe lavere enn trivselen på skolen generelt og i kroppsøving, men generelt er det høy trivsel på Selbu Videregående skole. Det er ingen betydningsfulle forskjeller mellom gutter og jenter når det gjelder trivsel.

³ På dette spørsmålet har elevene hatt mulighet til å svare "middels", noe som kan forklare differansen mellom dette spørsmålet og spørsmålet om trivsel i tabellen over.

Fysisk aktivitet på fritiden

De fleste ungdommene er fysisk aktive. Det er vanskelig å anslå hvor aktive de er, men hele 85 prosent er så aktive at de blir andpustne to dager i uken eller oftere.

Tabell 3: Treningsaktiviteter. Prosentvis fordeling (N=99/95)

Hvor ofte:	2-7 ganger i uka 2015	2-7 ganger i uka 2016
Andpusten eller svett	78	85
20 min. høy intensitet	65	64
Går på ski (langrenn)	15	15
Handball	12	24
Fotball	20	24
Jogger	31	41
Sykler	30	20
Fotturer	25	32

Tabellen viser at de unge trener på mange forskjellige måter, og det er en tendens til at elevene er blitt mer aktive. I 2015 oppgav 26 prosent av elevene at de aldri trente. I 2016 har dette sunket til 14 prosent. Andelen som oppgir at de aldri eller sjelden driver med noen av de nevnte fritidsaktivitetene har sunket med omtrent 10 prosent. De mest populære aktivitetene er å gå fotturer og å jogge. Sammenlignet med 2015 er det 14 prosent flere som jogger og 17 prosent flere som går fotturer minst en dag i uken i 2016. Når det gjelder sykling har det vært en nedgang. I 2015 var det 30 prosent som syklet minst to dager i uken, og i 2016 har dette sunket til 20 prosent.

På spørsmålet om hvor mange dager i uka de er så aktive at de blir andpusten eller svett, svarte 69 prosent av jentene at de blir det to eller flere dager i uken, mens hele 95 prosent av guttene svarer det samme. Da elevene ble spurt mer konkret om hvor ofte de har vært så fysisk aktive at de har pustet fort, svettet eller hjertet har banket fort i 20 minutter, oppga 59 prosent av jentene og 68 prosent av guttene at dette skjedde to eller flere dager i uken.

Av betydningsfulle forskjeller (statistisk signifikante) mellom gutter og jenter, ser vi at jentene jogger mer, og går oftere på fotturer sammenliknet med guttene. Guttene sparker fotball betydningsfullt mer enn hva jentene gjør. Mange av elevene har også krysset av at de driver med en annen aktivitet. Av jentene har 35 prosent krysset av på at de driver på med annen aktivitet, mens hele 56 prosent av guttene har krysset av på det samme.

Over halvparten av elevene (58 %) er enig, eller svært enig, i at de er i svært god form. På spørsmål om hvorfor de er fysisk aktive er den hyppigste årsaken (79 %) at de ønsker å holde seg i form. 59 prosent av elevene har svart at de trener for å bli flink i idrett, mens 54 prosent trener for å se bra ut. I følge Coleman (2011) er helse blant ungdom, derav også trening, noe som i stor grad motiveres av resultater her og nå, fremfor helsegevinster på sikt. Dette kan være noe av årsaken til den høye prosentandelen (54 %) som svarer at de trener for å se bra ut. Likevel ser vi at mange av elevene trener for å holde seg i form, men om det her er snakk om et livstidsperspektiv kommer ikke fram av spørsmålet. For dem som svarer at de trener fordi utseende er viktig for dem, finner vi ingen signifikant forskjell mellom jenter og gutter.

I handlingsplanen for fysisk aktivitet, idrett, friluftsliv og anleggsutvikling i Selbu, er hovedmålet å *“oppnå en reduksjon av antall fysisk inaktive i alle aldre”* (Selbu kommune 2010). Som vi ser på tallene har utviklingen gått i riktig retning. Uavhengig av hvorvidt dette skyldes et målrettet arbeid med tiltak i handlingsplanen eller ikke, er utviklingen i tråd med målsettingen i kommunen. En av de langsiktige prioriteringene er at det gjennom samhandling mellom kommunale etater, lag og foreninger, skoler og andre aktører skal tilrettelegges for at det blir lettere for folk flest å velge fysisk aktivitet.

Hvordan det er å bo i Selbu og Tydal

De aller fleste mener at det er godt å bo i Selbu og Tydal. Dette kommer fram i tabellen nedenfor.

Tabell 4: Holdning til hjemsted. Prosentvis fordeling (N=99/95)

	Enig 2015 (og svært enig)	Enig 2016 (og svært enig)
Mangler transport for å komme dit en ønsker	100	76
Det er et fint sted for barn å vokse opp	90	76
Det er et fint sted å bo for unge mennesker som meg	79	79
For få møtesteder for unge mennesker	66	66
Det er ikke nok å gjøre for unge mennesker	53	52
Det er vanskelig å være seg selv her	33	24
Jeg føler at jeg ikke har mye å være stolt av	18	21

Av elevene svarer 76 prosent at de er enige eller svært enige i at det er et fint sted for barn og vokse opp, og 79 prosent mener det er et fint sted å bo for unge mennesker. I rapporten fra 2015 svarte elevene henholdsvis 90 og 79 prosent på om de var enige i de samme påstandene. En ser altså en liten nedgang i antall elever som er enige i at Selbu er et fint sted å vokse opp. Dette tilsvarer omtrent 14 elever. Det kan være flere årsaker til dette, samtidig som det er interessant at det ikke har vært en nedgang i antallet elever som synes Selbu er et fint sted for barn å vokse opp. 24 prosent av elevene synes det er vanskelig å være seg selv, noe som kan være noe av forklaringen på at noen ikke synes Selbu er et fint sted å vokse opp. Likevel synes færre det er vanskelig å være seg selv i 2016 (24 %) sammenliknet med 2015 (33 %).

Når det gjelder opplevelsen av å ha møtesteder og treffes på, var det 66 prosent som mente at dette manglet i 2015. Denne tendensen har holdt seg, noe som kan bety at det ikke er gjort tiltak for å opprette flere møtesteder. Her er det ingen forskjell mellom kjønnene. Elevene er splittet når det gjelder opplevelsen av å ha nok å gjøre. Ca. halvparten mener det er nok å gjøre, og halvparten er uenig. En mulig forklaring på dette kan være at de unge i Selbu

foretrekker ulike aktiviteter og at det ikke finnes tilbud som dekker hele spekteret av aktivitetsbehov.

I 2015 svarte samtlige elever at de manglet transport for å komme dit de ønsker. Her har det vært en nedgang fra 100 prosent til 76 prosent. Fremdeles er det en stor andel som vurderer transporttilbudet som for dårlig. I følge Coleman (2011:178) ønsker ungdommer å tilbringe mye tid med jevnaldrende, også utenfor skolen. Han trekker frem at mangel på transporttilbud kan være en årsak. Med utgangspunkt i at ungdommer ønsker å bruke mer tid med venner, og at vennskap blir viktigere utover ungdomstiden, kan dette være problematisk. Mest sannsynlig vil det også ha innvirkning på opplevelsen av å bo i Slebu og Tydal.

De aller fleste av de unge mener det er godt å bo i Selbu og Tydal, på samme måte som vi finner i mange andre kommuner (Sæther, Aspvik og Ingebrigtsen 2012) Mange kunne tenkt seg flere fritidstilbud og bedre transportmuligheter, uten at dette ønsket er så sterkt at det fører til et negativt forhold til kommunen.

Framtidstanker

Elever i videregående skole står overfor viktige valg. I tabellen nedenfor presenteres elevens svar på noen spørsmål om framtiden.

Tabell 5: Tanker om framtiden. Prosentvis fordeling (N=99/95)

	Viktig 2015 (og svært viktig)	Viktig 2016 (og svært viktig)
Begynne å jobbe så fort jeg kan	88	83
Flytte vekk herfra	49	35
Flytte hjemmefra, få en plass for meg selv	71	78
Ta vare på miljøet, landsbygda	83	79
Ha venner å være sammen med	99	100
Ha det gøy mens jeg er ung	98	98
Tjene penger	100	98
Hjelpe til med å forbedre ting på stedet hvor jeg bor	83	82

Tabellen viser at ungdom er en sammensatt gruppe, med ulike tanker om framtiden. Det er tre forhold som omtrent alle mener er viktig for framtiden. Venner, det å tjene egne penger og å ha det gøy. På disse områdene er det liten eller ingen forandring fra 2015 til 2016. Å tjene penger er viktig for livsopphold, men det kan også tolkes som et uttrykk for at de unge ønsker å bidra i samfunnet.

Et interessant resultat er endringen når det kommer til spørsmålet om flytting fra hjembygda etter fullført videregående skole. I 2015 var det 50 prosent som mente at det var viktig eller svært viktig å flytte fra Selbu etter videregående. I dataen fra 2016 har andelen som mener det er svært viktig eller viktig å flytte, redusert til 35 prosent. Flere er enige i at framtida ser bra ut for de unge som bor her. 61 prosent av elevene er enige i, og 18 prosent er svært enige i dette. Det er 10 prosent fler som er enige i at framtida ser lys ut for unge i 2016 sammenliknet med 2015. Prosentandelen som er svært enige har holdt seg stabilt.

Omtrent tre av fire elever (77 %) mener det er sannsynlig eller svært sannsynlig at de vil studere etter fullført videregående. Dette er en økning på nesten 10 prosent fra 2015. En av fire mener det er sannsynlig at de går rett ut i arbeidslivet uten å studere på forhånd. Her har det vært en nedgang på nesten 8 prosent fra 2015. Litt under halvparten (44 %) er enige eller svært enige i at det vil bli vanskelig å finne en passende jobb her. Dette er også en nedgang på over 10 prosent fra året før.

Mange er også usikre på hva de vil gjøre etter endt skolegang. Hver tredje elev er sikre på at de ønsker å bo i området hvis de kan. Omtrent like mange er sikre på at de vil flytte vekk for noen år, for så å komme tilbake. Ca. hver tiende elev er sikre på at en ønsker å flytte fra Selbu, og aldri komme tilbake. Av de som ikke ønsker å vende tilbake synes 33 prosent at det er vanskelig å være seg selv. 42 prosent av de som synes det er vanskelig å være seg selv er usikre på om du vil flytte vekk fra bygden og aldri komme tilbake. I 2015 var dette 48,5 prosent. Fortsatt er det en stor andel (82 %) som mener det er viktig, eller svært viktig, å hjelpe til med å forbedre ting på stedet de bor. Like mange mener det er viktig å ta vare på miljøet og landsbygda.

Jentene og guttene har stort sett de samme tankene om framtida. Disse tankene ser ut til å være relativt like mellom elever ved Selbu videregående skole, og elever ved andre skoler i Sør-Trøndelag (Sæther, Aspvik og Ingebrigtsen, 2012).

Helheten

Ungdomstiden har sine utfordringer. I utvalget fra 2015 var en av tre elever enige i at det er vanskelig å være seg selv. Av disse var 7 prosent svært enige i dette. I 2016 er en av fire enige i at det er vanskelig å være seg selv, og fortsatt er 7 prosent av disse svært enige i påstanden. Som vi har vært inne på tidligere er det helheten i de unges situasjon som er avgjørende. Dårlig selvbilde og opplevelsen av at de ikke har noe å være stolt over henger sammen med at de synes det er vanskelig å være seg selv. Jentene ser ut til å være noe mer kritisk til seg selv enn guttene. Blant de som er enige i at det er vanskelig å være selv mener 95 prosent at det er viktig å være pen. I tillegg mener en større andel av de som synes det er vanskelig å være seg selv (78 %) at kommunen ikke legger godt nok til rette for fritidsaktiviteter.

Undersøkelsen viser også at 8 elever av de 95 elevene har blitt plaget eller mobbet av andre elever på skolen. Dette er en økning fra 2015. Blant elevene som føler seg mobbet er det 6 elever som synes det er vanskelig å være seg selv. Det er også en større andel (av elevene 52 %) som mener det er for lite å gjøre på fritiden, og som opplever at det er for få møtesteder for unge mennesker (66 %). Disse tallene er uforandret fra 2015.

I 2015 fant vi at elevene som syntes det var vanskelig å være seg selv trivdes dårligere på skolen, i konkurranser og på trening. Slik er det ikke i 2016. Elevene som sier det er vanskelig å være seg selv trives like godt som andre elever på skolen, i konkurranser og på trening. Dette gjenspeiler en positiv tendens, at de aller fleste elevene trives godt eller svært godt på skolen (79 %), og er enige eller svært enige i at de trives på skolen (94 %). De fleste mener også at Selbu er et fint sted for unge å vokse opp (76 %).

Svarene fra de unge viser at de unges opplevelse av skole sammenfaller med hvordan de trives med andre aktiviteter. Av de spørsmålene som inngår i denne undersøkelsen er foresattes interesse for, og støtte, de viktigste variabler for de unges trivsel på skolen. Hvilke tanker de unge har om seg selv sammenfaller med hvilke forhold de har til skolen. Gode tanker om seg selv sammenfaller med trivsel generelt, og i skolen spesielt. Det er de foresattes direkte kontakt (interesse, hjelp, samtale) med de unge som ser ut til å være viktig for de unges generelle trivsel og trivsel i skolen.

Denne undersøkelsen viser at de unges forhold til skolen, sammenfaller med hvordan de opplever sin egen situasjon. Jo mer positivt forhold til skolen, jo mer positiv opplevelse av

egen situasjon. Dette betyr at skolen har stor betydning for hvordan de unge opplever sin egen situasjon. I neste omgang betyr det at det er særlig viktig for skolen å tilrettelegge for de elever som ikke har et helhetlig oppvekstmiljø som sammenfaller med skolens verdier og innhold.

Mange ungdommer har en god oppvekst med positive opplevelser både på skolen, hjemme og på fritiden. Disse har et helhetlig oppvekstmiljø hvor miljøene trekker i samme retning. Det er viktig å ta vare på dette. Samtidig er det viktig å fokusere på at «de gode miljøene» ikke er like gode for alle. For noen er «de gode miljøene» slett ikke gode. Skolen har et særskilt ansvar for, og mulighet til, å bidra til at de unge får en best mulig oppvekst - en oppvekst hvor de får innsikt i, og tro på, egne kvaliteter. Når skolen engasjerer seg i et slikt prosjekt som «UVIS» tyder dette på at skolen fokuserer på elevenes helhetlige situasjon. Elevenes svar på undersøkelsen i 2016 tyder på skolen lykkes i sitt elevfokuserete arbeid.

Avrundning

Det er mange i skolen som har ansvar for å fange opp problemer og bistå elevene, gjerne i samarbeid med andre instanser i og utenfor skolen. Fylkesrådmannens vurdering er at det både er kompetanse og ressurser tilgjengelig ute i skolene. Det er imidlertid usikkerhet knyttet til om den enkelte skole har nødvendig kompetanse til å oppdage og erkjenne ulike elever og elevgruppers utfordringer. Ved å øke skolens kompetanse vil flere elever bli «oppdaget» og få den hjelp og tilrettelegging de har krav på.

Denne rapporten viser at ungdommen i Selbu trives godt i fritid og på skole, men at mange unge kunne tenke seg lettere tilgang til flere fritidsaktiviteter. Mange er fysisk aktiv på fritiden, men den desidert viktigste fritidsaktiviteten er å lytte til musikk. Fordi ungdommen mener at det er viktig å tjene penger og å komme seg i jobb i fremtiden, bør vi undersøke hvor viktig dette, hvorvidt de arbeider på fritiden og eventuelt på hvilken måte de gjør det.

På tross av det meget positive bildet av Selbus ungdom som denne rapporten viser frem, er det noen elever som opplever et dårligere oppvekstmiljø. De trives ikke, de synes det er vanskelig å være seg selv i Selbu og de har dårlig selvbilde. Likevel lykkes skolen, ifølge elevene, bedre med å ta ansvar for deres psykiske helse i 2016 i sammenligning med 2015. Noen flere elever opplever mobbing på skolen i 2016 i sammenligning med 2015. Dette er forhold en skole må ta på alvor å jobbe videre med.

I flere år har Selbu vgs. arbeidet systematisk med læringsmiljøet på skolen, med tanke på alle elevene. Dette arbeidet nytter. Høsten 2014 svarte 29,4 prosent av elevene at skolen ikke tar hensyn elevenes psykiske helse. I 2015 var andelen redusert til 16,4 prosent, og i 2016 er den på 13,7 prosent. I 2014 svarte 82,1 prosent av elevene at skolen legger til rette for god utdanning. Denne andelen økte til 93,9 prosent i 2015, og har holdt seg på samme nivå i 2016. Undersøkelsen fra 2016 viser også at de elevene som føler seg mobbet likevel trives på skolen. Resultatene tyder på at elevgruppen har fått bedre selvfølelse og generelt bedre opplevelse av å være ung i Selbu. Dette vises særlig hvis en ser på holdninger til egen kommune, da disse har endret seg i positiv retning fra 2014 til 2015, og fra 2015 til 2016.

Rapporten brukes direkte i skolens undervisning. Elever ved skolen bruker både rapporten og deler av datamaterialet i undervisningen i flere fag. Undersøkelsen brukes også til å gi personalet ved skolen en utvidet forståelse av det å være ungdom og elev i Selbu. Undersøkelsen er derfor et verktøy for å kunne fortsette arbeidet med å forbedre generell og spesifikk læringsmiljø på skolen; for alle elever.

Referanser

Bronfenbrenner, U. (1992): *Ecological Systems Theory. I: Vasta, R. : Six Theories of Child Development.* Jessica Kingsley Publishers

Coleman, J. C. (2011). *The nature of Adolescence.* Routledge

Dyrdal, S. O. (2016). *Satsingsområder for Selbu vgs.* Hentet 20.03.17 fra <http://www.selbu.vgs.no/Om-oss/Satsingsomrader/>

Falch, T., Borge, L.-E., Lujala, P., Nyhus, O. H. & Strøm, B. (2010). *Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring.* NTNU: Senter for økonomisk forskning AS. Hentet 22.03.17 fra http://www.sof.ntnu.no/SOF-R%2003_10.pdf

Fredriksen, H. B. (2015). *Motivasjon og aktivitet i kroppsøving sfaget.* Masteroppgave, NTNU.

Utdanningsdirektoratet (2016). *Elevundersøkelsen 2016: Mobbing og arbeidsro.* Hentet 19.04.17 fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finnforskning/rapporter/elevundersokelsen-2016-mobbing-og-arbeidsro/>

Selbu kommune (2010). *Handlingsplan for fysisk aktivitet, idrett, friluftsliv og anleggsutvikling i Selbu 2010-2014.* Hentet 19.04.17 fra <https://www.selbu.kommune.no/kommuneplan/samfunnsdel/delplaner/Documents/Handlingsplan%20fysisk%20aktivitet,%20idrett,%20friluftsliv%20og%20anleggsutvikling%202010%20-%202014.pdf>

Sæther, S. A., Aspvik, N. P., Ingebrigtsen, J. E. (2012). *Oppvekst i bygder.* NTNU Samfunnsforskning AS.

Vedlegg: Svarfordeling 2016

Antall elever som har svart på ulike svaralternativer.

Totalt: 95 besvarelser av 106 elever på Selbu vgs.

Spørsmål 1: Antall jenter og gutter

Jenter	54
Gutter	41

Spørsmål 2: Antall informanter pr. fødselsår:

2000	41
1999	26
1998	21
1997 eller tidligere	6

Spørsmål 3: Hvor enig er du i disse påstandene?

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kommunen ordner godt for fritidsaktiviteter	13	62	17	1	2
Kommunen ordner godt for idrettsaktiviteter	29	53	9	1	2
Kommunen tar ansvar for unges psyk. helse	15	55	17	4	3
Kommunen tar ansvar for unges fysiske helse	18	58	10	4	4

Spørsmål 4: Hvor enig er du i disse påstandene?

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Skolen tilrettelegger for en god utdanning	50	36	7	-	-
Skolen har et godt kroppsøvingstilbud	59	24	7	3	2
Skolen tilrettelegger for fysisk aktivitet	38	45	8	-	1
Skolen tar ansvar for elevers psykiske helse	33	44	9	4	4
Skolen tar ansvar for elevers fysiske helse	24	51	10	3	6

Spørsmål 5: Hvor enig er du i disse påstandene?

	Svært enig	Enig	Uenig	Svært uenig
Jeg lærer interessante og nyttige ting på skolen	12	70	10	3
Jeg blir lei av lærere som forteller hva jeg skal gjøre	8	21	54	9
Jeg trives på skolen	39	50	4	1
Jeg jobber hardt på skolen	16	63	10	3
Lærerne er interesserte og hjelpsomme	19	60	12	2
Jeg har blitt plaget/mobbet av andre elever på skolen	2	6	23	63
Jeg syns skolearbeidet er lett	4	33	42	6
Jeg er glad når jeg kan være borte fra skolen	14	29	35	12
Jeg har en god relasjon til mine lærere	14	64	10	-

Spørsmål 6: Hvor enig er du i disse påstandene?

	Svært enig	Enig	Uenig	Svært uenig
Det er ikke nok å gjøre for unge mennesker	12	37	32	10
Det er for få møtesteder for unge mennesker	18	46	26	3
Mangler transport for å komme dit du ønsker	38	34	17	5
Det er et fint sted for barn å vokse opp	43	44	5	1
Det er ingen ting å gjøre her for unge mennesker	6	13	44	16
Det vil bli vanskelig å finne en passende jobb her	14	28	41	7
Det er et fint sted å bo for unge mennesker som meg	23	52	14	3
Framtiden ser bra ut for unge mennesker som bor her	17	58	10	2
Det er vanskelig å være seg selv her	7	16	48	20

Spørsmål 7: Hvor godt trives du?

	Svært godt	Godt	Middels	Dårlig	Svært dårlig
På trening	45	35	10	2	-
I konkurranser	30	35	19	9	-
På skolen	25	50	16	2	2
I teoretiske timer på skolen	11	36	40	4	3
I kroppsøvingstimene på skolen	33	40	13	4	-
Hjemme	67	23	4	-	1
En vanlig dag	39	44	11	-	-

Spørsmål 8: Hvor ofte gjør du følgende?

	Aldri	Sjelden	Omtrent en dag i uka	2 – 3 dager i uka	4 – 7 dager i uka
Spiller musikkinstrument	46	29	7	7	5
Hører på musikk	1	1	1	11	80
Leser bøker, magasiner eller aviser	9	27	27	23	8
Har venner på besøk	1	28	32	27	6
Sitter med familien og snakker om ting	1	13	25	28	26
Er på besøk hos venner	1	23	39	25	6

Spørsmål 9: Hvor mange dager i uka er du så aktiv at du blir andpusten eller svett?

Aldri	Sjelden	Omtrent en dag	2 - 3 dager	4 – 7 dager
	4	8	46	35

Spørsmål 10: Når du tenker på de fire siste ukene, hvor ofte deltok du i idrett/sport eller fysisk aktivitet hardt nok til at du pustet fort, svettet eller at hjertet banket fort i 20 minutter?

Aldri	Mindre enn en dag i uken	Omtrent en dag i uken	To eller tre dager i uken	De fleste dager i uken
2	5	25	35	26

Spørsmål 11: Hvor ofte trener du på følgende måter (i sesongen)?

	Aldri	Sjelden	Omtrent en dag i uka	2 – 3 dager i uka	4 – 7 dager i uka
Går på ski (langrenn)	15	40	24	10	4
Sykler	11	41	23	15	5
Jogger	5	24	26	27	12
Fotturer	4	25	35	18	12
Handball	54	18	-	9	14
Fotball	35	25	12	12	11
Basketball	66	24	2	1	1
Alpint	31	44	11	6	1
Skateboard	85	8	1	-	1
Skiskyting	84	6	3	-	2
Friidrett	72	17	3	1	1
Orientering	76	14	3	-	2
Kampsport	83	6	2	1	2
Hestesport	83	5	1	2	4
Annet	51	18	7	13	4

Spørsmål 12: Hvor enig er du i følgende påstander?

	Svært enig	Enig	Uenig	Svært uenig
Jeg er i svært god form	15	40	31	5
Jeg trener ikke	5	8	30	52
Jeg trener for å holde meg i god form	32	47	11	3
Jeg trener fordi utseendet er viktig for meg	14	37	29	11
Jeg trener for å være sammen med venner	13	39	29	10
Jeg trener for å bli flink i idrett	31	28	20	13
Det er viktig for meg å være god i idrett	19	28	21	13
Jeg er flink i idrett	12	37	32	7
Det er et godt miljø	23	55	11	3
Mine foreldre/foresatte er fysisk aktive	16	51	18	5

Spørsmål 13: Vil du flytte herfra når du er ferdig med å gå på skole?

	Ja	Usikker	Nei
Bo i det området jeg gjør nå, hvis jeg kan	32	42	19
Flytte herfra for noen år, også komme tilbake	35	45	13
Flytte herfra, og aldri komme tilbake	11	30	53

Spørsmål 14: Hvor viktig er dette for deg?

	Svært viktig	Viktig	Ikke viktig
Begynne å jobbe så fort jeg kan	32	44	16
Være i god form, trene regelmessig	44	45	6
Flytte vekk herfra	9	24	59
Flytte hjemmefra, få en plass for meg selv	30	43	19
Ta vare på miljøet, landsbygda	26	48	17
Være pen (utseende, klær, ...)	18	45	26
Ha venner å være sammen med	78	17	-
Ha det gøy mens jeg er ung	77	16	2
Tjene penger	63	30	1
Hjelpe til med å forbedre ting på stedet hvor jeg bor	22	55	15

Spørsmål 15: Hva vil du gjøre når du er ferdig med skolen?

	Svært sannsynlig	Sannsynlig	Usannsynlig	Svært usannsynlig
Bli student (høgskole, universitet)	46	24	15	6
Arbeidsledig (for en stund)	1	12	29	50
Jobbe uten å studere på forhånd	6	23	31	29

Spørsmål 16: Hva slags oppfatning har du av deg selv?

	Svært enig	Enig	Uenig	Svært uenig
Jeg har en positiv holdning til meg selv	46	24	15	6
Jeg føler meg virkelig ubrukelig	1	12	29	50
Jeg føler at jeg ikke har mye å være stolt av	6	23	31	29
Jeg føler at jeg er en verdifull person i på lik linje med andre	27	53	8	4
Jeg er fornøyd med meg selv	17	52	16	6
Jeg er en flink elev	17	53	18	2

Spørsmål 17: Hvor enig er du i følgende påstander

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
De unge bør bestemme mer i din kommune	23	45	5	5	13
Mange av mine venner drikker alkohol	71	14	2	1	2
Jeg har følt press om å drikke alkohol	10	15	17	46	4
Vennskap med andre er viktigere enn å vinne	52	32	2	3	4
Fysisk aktivitet er viktig for min helse som voksen	62	28	1		2
Jeg trives bedre på fritida nå, enn hva jeg gjorde i fjor	22	23	14	10	23

Spørsmål 18: Hvor ofte gjør du følgende?

	Aldri	Sjelden	1 dag i uka	2-4 dager i uka	5-7 dager i uka
Røyker	71	14	3	2	
Snuser	74	12	4		4
Drikker alkohol	19	38	32	1	

Spørsmål 22-25: Hvor ofte opplever du dette?

	Alltid	Ofte	Sjelden	Aldri
Noen voksne hjemme som hjelper med skolearbeid	15	25	33	15
Rolig plass hjemme til å sitte og studere	44	38	12	1
Dine foresatte viser interesse for ditt skolearbeid	31	49	12	1
Bruker nett når du gjør lekser	16	63	14	1

ISBN 978-82-7570-502-8 (web)

Dragvoll allé 38 B
7491 Trondheim
Norge

Tel: 73 59 63 00
Web: www.samforsk.no

 NTNU
Samfunnsforskning

